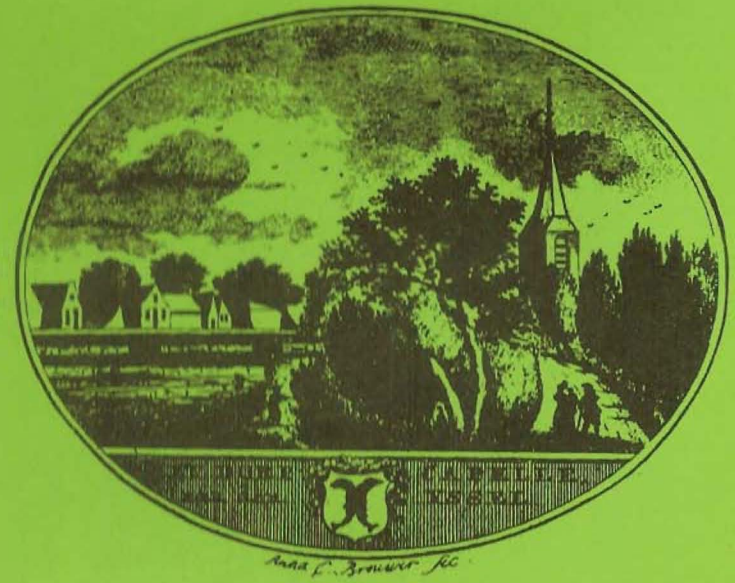

Jul/aug '82

Vereniging tot behoud van

'Oud Capelle'

Juli/augustus 1982

Informatieblad Vereniging tot Behoud van
Oud Capelle (V.O.C.) no. 3.

Oprichting, doelstelling

De vereniging werd op 27 februari 1980 opgericht, naar aanleiding van de dreigende sloop van het historische gemeal aan de Plantsoenstraat.

Zij stelt zich ten doel oude en/of cultuurhistorische bebouwing in Capelle en in de directe omgeving te behouden en te beschermen.

Bestuur

Sinds het vorige informatieblad (september 1981) is het bestuur gewijzigd. Marleen Hoornstra en Jan Vermorken hebben zich wegens gebrek aan tijd moeten terugtrekken. Jan Eeftink neemt nu voorlopig het secretariaat waar; Auke Klaver zal als penningmeester gaan optreden.

Het bestuur is nu als volgt samengesteld:

Arnoud Voet, voorzitter

Jan Eeftink, secretaris a.i.

Auke Klaver, penningmeester

Leny Goudappel, lid

Eva Obbes, lid

Het bestuur wil op deze plaats Marleen Hoornstra en Jan Vermorken van harte dank zeggen voor hetgeen zij als bestuurslid voor de vereniging, vooral in de moeilijke beginperiode hebben verricht.

Zij, die achter onze doelstellingen staan en daarom graag lid van de Vereniging tot Behoud van "Oud-Capelle" willen worden, kunnen zich opgeven bij:

Arnoud Voet, Dorpsstraat 158, tel. 505763
of 509817

Jan Eeftink, Floridaweg 39, tel. 504987

Leny Goudappel, Herman Gorterplaats 199,
tel. 506816

Het lidmaatschap bedraagt f 10,- per kalenderjaar. U kunt het bedrag overmaken op bankno. RABO - 141583754 of op girono. 4395118 ten name van de Vereniging tot Behoud van "Oud-Capelle" te Capelle aan den IJssel

Bijeenkomst

Op donderdag 10 december 1981 werd er voor de leden en andere belangstellenden wederom een bijeenkomst gehouden in de aula van de Capelse Muziekschool aan de Dorpsstraat. Centraal stond op deze avond het maken van een start met de inventarisatie van de historisch waardevolle bebouwing in Capelle..

De heer Ruud Poels, die meegewerkt heeft aan een soortgelijke inventarisatie in Schiedam en Kethel, hield een lezing, waarin hij aangaf hoe de werkzaamheden het best aangepakt kunnen worden.

In het kader van de inventarisatie was een fotowedstrijd georganiseerd. De jury, bestaande uit de heren Van Wijk, Goudberg en Voet, koos uit een tiental inzendingen de drie, die het meest aan het doel van de wedstrijd beantwoordden.

Aan de heer Gruteke kon de eerste prijs worden uitgereikt, de heer Van de Par ontving de tweede prijs en de jongste deelneemster, Ingrid Spindler, kreeg de derde.

De prijzen werden welwillend ter beschikking gesteld door fotograaf Goudberg.

De avond werd besloten met de vertoning van dia's waarmee het oude Capelle nog weer eens extra belicht werd.

Ruim 80 leden en belangstellenden bezochten de bijeenkomst, die reeds daardoor bijzonder geslaagd genoemd mag worden.

Behoud gemaal aan de Plantsoenstraat

Zoals bekend was de aanleiding tot de oprichting van de V.O.C. de dreigende sloop van het uit de vorige eeuw daterende gemaal aan de Plantsoenstraat. De dreiging van sloop is nog steeds aanwezig. Het Hoogheemraadschap Schieland heeft al een sloopvergunning aan het gemeentebestuur

verstrekt. De daadwerkelijke sloop zal wel pas het volgende voorjaar kunnen plaatsvinden. Dat geeft het bestuur nog de gelegenheid te trachten alsnog de weg te vinden de sloop tegen te gaan. Daartoe is weer de hulp van onze raadsman Mr. Luigies ingeroepen.

Inventarisatie historische bebouwing

De op 10 december 1981 gehouden bijeenkomst had tot gevolg, dat er uit de toen aanwezige leden en belangstellenden een werkgroep kon worden samengesteld, die de inventarisatie van de Capelse historische bebouwing gaat aanpakken. Deze werkgroep heeft reeds enkele malen vergaderd en wordt geleid door Lambert Koops, een der oprichters van de vereniging. Verder maken de heren Jaap de Bruin, Gruteke en Visser en de heer en mevr. v.d. Par deel van de werkgroep uit. Eva Obbes onderhoudt de contacten met het bestuur en de heer J.D. Luyten geeft als bouwkundige de noodzakelijke ondersteuning. De werkgroep stelt zich ten doel de daarvoor in aanmerking komende bebouwing - van vóór 1940 en eventueel belangrijke bebouwing van latere datum - te fotograferen en uitgaande van deze foto's tot een inventarisatie te komen. De gemeente is opgedeeld in verschillende wijken en de betreffende leden van de werkgroep zijn reeds met het vastleggen op de gevoelige plaat begonnen.

Zodra het fotograferen achter de rug is zal met de beschrijving en de waardering van de diverse panden een aanvang worden gemaakt. Hiervoor dient de werkgroep met nog minstens 5 personen te worden uitgebreid. Zij, die geïnteresseerd zijn, kunnen contact opnemen met Lambert Koops, telefoon no. 509503 of 506158.

Behoud graanmaalderij Fa. Bos aan de Dorpsstraat 36

Door middel van een publicatie in "De Havenloods" heeft het bestuur er al op gewezen, dat het zich sterk zal maken voor het behoud van deze maalderij, die inmiddels met de bedrijfsvoering is gestopt.

Financiën

De financiële positie van de vereniging is uiterst zorgelijk, om maar niet van "belabberd" te spreken. Het overmaken van de lidmaatschapsgelden kan wat soelaas bieden. Wij roepen dus allen, die hun lidmaatschapsgeld nog niet betaald hebben, op dit nu zo spoedig mogelijk te doen. In het volgende informatieblad zal een verantwoording van de financiële situatie gegeven worden.

Om het inventarisatieproject te kunnen financieren heeft het bestuur zich tot de Commissie Welzijn gewend met het verzoek om een subsidie van f 1000,- hiervoor beschikbaar te stellen.

In dezelfde brief werd gepleit voor een subsidie voor de renovatie van het gemaal aan de Plantsoenstraat, waarbij aan een bedrag van f 150.000,- werd gedacht.

In hoeverre er aan ons verzoek wordt tegemoet gekomen is nu nog niet bekend. Maar gezien de bezuinigingswoede vreest het bestuur het ergste.

Vermeldenswaard is nog, dat het bestuur over bovengenoemde brief een aanvaring heeft gehad met het Werkveld Cultuur, dat deze brief moest behandelen. Het bestuur was nl. van mening, dat het Werkveld deze brief in het geheel niet behandeld heeft, maar zonder meer van de tafel geveegd. Het bestuur van dit Werkveld, waarvan de heer H. G. Gerritsen, lid van onze vereniging,

voorzitter is, heeft laten weten dat de brief wel behandeld is. In het midden latend wie gelijk heeft, de f 1000,- is hard nodig, maar zal er van gemeentewege wel niet komen. Het bestuur beraadt zich nog over het voeren van andere financiële acties om in dit bedrag te voorzien.

Leden

In het ledenbestand is weinig verandering gekomen. Het schommelt om de 100 personen. Het bestuur heeft het voornemen actie te gaan voeren om dit aantal sterk uit te breiden. In de eerste plaats is dit nodig om de vereniging nog meer in de plaatselijke bevolking te verankeren dan nu het geval is en verder betekent een groter ledental meer werkkraft en een gezonde financiële basis. Het bestuur roept iedereen, die nog geen lid is, op dit te worden. Het overmaken van f 10,- op bankno. RABO-141583754 of girono. 4395118 ten name van onze vereniging is voldoende.

Publicaties

Zoals reeds gezegd hebben wij de Havenloods gehaald met een publicatie over de maalderij van de fa. Bos. Ook besteedde deze krant aandacht aan onze "ruzie" met het werkveld Cultuur. De IJssel- en Lekstreek gaf in een uitvoerig artikel van de hand van Irene van der Spek de zorgen van de heer en mevr. Van de Par weer over de dreigende sloop van het door hen bewoonde huis aan de Hoofdweg 33, waarbij tevens aandacht werd besteed aan het inventarisatieproject en aan de vereniging zelf.

De Algemene Bank Nederland heeft in verband met de opening van een nieuwe vestiging aan het

Slotplein onze voorzitter Arnoud Voet benaderd met het aanbod om rondom deze opening enige activiteiten te organiseren ten gunste van onze vereniging. De A.B.N. was door de heer Buitelaar van de afdeling Voorlichting van de Gemeente op het bestaan van onze vereniging attent gemaakt.

Na enig overleg is overeengekomen door middel van een kalender de aandacht op ons inventarisatieproject te vestigen.

De kalender zal uit drie delen bestaan: de kalender zelf, een ansichtkaart en de daarbij behorende tekst, die door perforatielijnen van elkaar gescheiden worden.

De opbrengst van de verkoop van deze kalender, die plm. f 10,- zal gaan kosten, komt geheel ten goede van de kas van onze vereniging.

Een bijzonder royaal gebaar van deze bank, die wij in haar nieuwe vestiging alle goeds toewensen.

STEENBAKKERIJEN AAN DE HOLL. IJSSEL

door P. van Balen

Toen men in de Hollandse steden begon met het vervangen der houten huizen door stenen, kwam er grote behoefte aan steen, vooral aan baksteen. Dit materiaal kon in Holland zelf vervaardigd worden en was daardoor goedkoop. De stadswallen werden in de meeste plaatsen door zware muren vervangen').

In de vijftiende eeuw lezen wij dan ook voor het eerst van steenbakkerijen als industrie. De dorpen langs de IJssel waren daarvoor als het ware aangewezen. Er was fijne klei in overvloed in de rivier afgezet en iedere vloed voerde nieuw materiaal aan, terwijl de venen van Moordrecht, Nieuwerkerk, Capelle en Kralingen de nodige geschikte brandstof leverden. Eindelijk nog gaf de rivier een gemakkelijke gelegenheid tot vervoer van het fabriekaats naar alle plaatsen, die aan een vaarwater gelegen waren. Zo vindt men in 1494 te Haastrecht zes steenbakkerijen vermeld. Oorspronkelijk schijnen de boeren in hun vrije tijd ook steenbakkers geweest te zijn. In het voorjaar en in augustus hadden zij gelegenheid om een oven steen te stoken. Hun landerijen strekten zich gewoonlijk niet alleen binnen- maar ook buitendijks uit "ter halver IJssel". De rivier, waarvan de vaargeul nog niet door de mensen verbeterd werd, bezat uitgebreide rietvelden en slikken, bestaande uit het fijnste slib, dat de vloed er hadden afgezet. Langzamerhand ging men over tot splitsing van het boerenland: de boerderij met het grootste deel van 't land, en een klein stuk, bestaande uit een perceel binnendijks, waar de steenplaats zich bevond en de landerijen buitendijks met de nodige klei. Zo werd de steenbakkerij een afzonderlijk bedrijf, los van de boerderij. De steenbakkers waren uitsluitend industriëlen.

Tot in de 19e eeuw dacht de inboorling er niet aan ander materiaal voor woningbouw te gebruiken dan de gele IJsselsteen. De boeren waren toen ook meer gewend zichzelf te helpen dan tegenwoordig: buitendien was men zeer zuinig

op zijn geld. Meestal ging de man, die een huisje wilde bouwen, zelf naar de steenbakker en de houthandelaar om materialen te kopen. Met de dorpstimmerman en de metselaar samen bouwde hij dan zijn eenvoudige woning. Deze huisjes vertonen vaak een persoonlijk cachet. Soms is ook het grondvlak geen zuivere rechthoek, want zo nauw keek men niet. Was de bouw meegevallen, dan werd het huis nog een weinig verlengd; viel de zaak tegen, dan bouwde men een kleiner huis, dan het plan was geweest. Die huizen zonder bovenverdieping treft men nog in alle dorpen aan.

In 1872 bevonden zich nog 36 steenbakkerijen langs beide oevers van de IJssel, die elk gemiddeld vier miljoen stenen per jaar afleverden. Het baggeren van het slik en het brengen naar de zellingen, waar het bleef rijpen tot het voorjaar, kon de gehele winter door plaats hebben, als er geen ijs in het water kwam. De steencampagne duurde van 20 april tot 20 september. In het winterseizoen lag de steenplaats verlaten. De gevormde stenen werden door de zon gedroogd, waarna men er de ovens mee vulde, het zgn. steenzetten, dat uitsluitend door vrouwen plaats had. Het drogen en keren was vooral het werk van kinderen, die van 's morgens zes tot 's avonds 8 uur werkten en per week vier gulden verdienden. De volwassen arbeiders brachten het tot 15 gulden per week. Zij woonden tegen geringe huur in huisjes, die aan de eigenaar van de steenplaats behoorden, hadden een akker, mestten hun varken en bezaten een groot gezin. Turf als huisbrand verschaftte de baas hun tegen lage prijs.

Het was voor de fabrikanten een zeer riskant

bedrijf, want niemand wist vooruit, hoe de prijzen der stenen zouden wezen, als na een maand het product gaar was. Heel wat gegoeden hebben dan ook in de steenbakkerij hun kapitaal verloren. Na een flinke opleving omtrent de zeventiger jaren, toen er veel gebouwd werd, volgde tegen 1900 een grote malaise. Dikwijls was de IJsselsteen niet of slechts tegen afbraakprijzen verkoopbaar. De kwaliteit der stenen ging achteruit, toen talrijke motorboten in de vaart kwamen. De afgewerkte olie verspreidde zich over het water, vermengde zich bij ebbe met de klei, wat nadelig bleek voor de daaruit gebakken steen. Het beton verving langzamerhand de IJsselstenen fundamente der huizen, de "kleine steentjes" in steden en dorpen werden vervangen door trottoirs van cementtegels. In Zeeland vervaardigde men oorspronkelijk de regenputten van gele stenen, doch men gebruikte later liever cementen ringen.

Maar het ergste waren de gevolgen van de Woningwet, waarbij voorgeschreven werd een muurdikte van 20 à 22 cm, terwijl de IJsselsteen slechts 17 à 17,5 cm mat. De andere stenen waren 5,5 cm dik, de IJsselsteen slechts 4,5. Veel fabrikanten vervaardigden voortaan IJsselsteen van 5,5 cm dikte, die dan afwisselend met Rijn- en Waalsteen gebruikt kon worden"). Daaraan is waarschijnlijk een gedeelte van het behouden der afnemers te danken.

Bovendien hadden velen bezwaar tegen het uiterlijk der muren van IJsselsteen, die spoedig grauw werden. Zo kon het gebeuren, dat de 20e eeuw het totale verval der steenbakkerijen langs de IJssel zag. Op het ogenblik zijn er nog maar 3 over. In de oorlogsjaren 1914-1918 en 1940-1945 heerste er gebrek aan bouw materiaal. Gevolg daarvan is een

opleving in de nog bestaande IJsselsteenfabrieken.

Een mensenleeftijd geleden bezat Haastrecht nog vier steenfabrieken: een in Boven-Haastrecht, "Het Paradijs", de "Drie Steenen" en "Het Roosje". Zij zijn alle verdwenen, behalve het 17e eeuwse woonhuis van "Het Paradijs", thans boerenwoning. Gouderak had er toen zeven: "De Lindeboom", tot voor kort van de familie Jongenburger. Deze steenplaats werkt thans niet meer. De steenfabriek van Haverkamp gesloopt. "Gouderak", eigenaar de heer W. van Vliet, was in 1949 nog in werking. "IJselzicht" in het dorp van de familie Smits. Voorbij het dorp lagen de steenplaatsen van A. van Houweninge, A. van Lange en C. van Houweninge.

Ouderkerk telde zes steenplaatsen: "De Schans" van Fop Mijnlieff; de "Spreeuwenhoek" van A.M. Mijnlieff. Daarop volgde er een van de familie Van Elk, genaamd "De Doornboom"; verder "De Dikke Boom" van Rijkaart en die van Van Holst. Voorbij het dorp "De Molenplaats" van de familie Hoogendijk van Capelle.

Krimpen aan den IJssel telde er vijf. "Nummer Eén" van A.C. Mijnlieff. De betonfabriek van Van Waning verving de steenplaats van B. Mijnlieff. "Stormpolder" bezat die van Van Hoeflaken. Tot slot die van Weggeman Guldemondt en de "Zandrak" van Hoogendijk.

') Kerken en openbare gebouwen, al gelijken ze uiterlijk geheel te zijn opgetrokken uit zandsteen, zijn in feite gebouwd van baksteen. De zandsteen vormt in deze streken slechts een bekledende laag.

") De IJsselsteen kan zonder schadelijke gevolgen niet groter gebakken worden. Hierdoor is bij het opmetselen van een muur van IJsselsteen meer specie nodig dan bij Waalsteen. De steen is daardoor duurder in gebruik.

Overgenomen uit Bijdragen van de Oudheidkundige Kring "Die Goude", 1949.

Aanvulling over steenfabrieken in Capelle a.d. IJssel:

Een steenplaats in bezit van de heer De Boer. De arbeiders op deze steenplaats werden met "van de heer" aangeduid. Zo werd b.v. iemand die Arie heette en werknemer bij de heer Boer was "Aai van de heer" genoemd. Het bedrijf werd in 1905 opgeheven.

Het bedrijf van de heer Lans aan de dijk. De dijk was overdwars uitgehold, zodat de karretjes met klei en slib naar de binnendijks liggende steenoven en omgekeerd gevuld met stenen naar de kade konden worden gereden.

"De Kouwenhoek" van de heer Van Kappellen.

Kalender

Zoals elders in dit blad reeds vermeld, heeft de Algemene Bank Nederland een kalender uitgegeven, waarvan de opbrengst voor onze vereniging bestemd is. U kunt een exemplaar van deze mooie kalender, die uitstekend kan dienen zowel voor verfraaiing van Uw huiskamer als die van Uw vrienden, familie en kennissen (denk aan St. Nicolaas!) door overmaking van f 10,- op giro no. 4395118 of bankno. RABO - 141583754 in Uw bezit krijgen. Vermeld U wel even "voor kalender".

Zoals U gelezen hebt, kunnen de afbeeldingen van de kalender als ansichtkaart gebruikt worden. U zult beslist geen spijt van deze aankoop krijgen en.... U helpt er Uw vereniging mee.

Expositie kantoor A.B.N. Slotplein

Ter gelegenheid van de opening van het nieuwe kantoor van de Algemene Bank Nederland aan Slotplein is er onder de auspiciën van de V.O.C. in dit kantoor een tentoonstelling georganiseerd over Oud Capelle. De pers heeft hier ruimschoots aandacht aan besteed. De tentoonstelling heeft van 18 augustus tot 24 september geduurd.

Denkt U nog aan de betaling van de contributie? Elders in dit blad vindt U precies hoe U dat doen kunt.

U hebt het in de krant kunnen lezen en in dit informatieblad wordt er ook de aandacht op gevestigd: Er is een prachtige kalender te koop geheel gewijd aan onze vereniging. Slechts voor 10 gulden. Doe het! Binnenin vindt U hoe U de kalender kunt bestellen.

In november wordt een algemene ledenvergadering gehouden onder meer om de nieuwe bestuursleden te kunnen benoemen. Over de preciese datum, agenda e.d. hoort U nog nader.

De secretaris a.i.

Jan Eeftink.